

Valforskning: traditionella temata och nya angreppssätt

Till den akademiske forskarens så kallade tredje uppgift, vid sidan av forskning och undervisning, hör att förmedla information till allmänheten. Statsvetare och valforskare förutsätts på ett begripligt sätt analysera den samhällsliga utvecklingen och händelser i dagspolitiken. För valforskarnas vidkommande tenderar detta i första hand gälla att svara på journalisters frågor om partiers verksamhet och förändringar i väljaropinionen. Andra gånger innebär det att komma med expertutlåtanden gällande demokratiskt beslutsfattande. Att saker och ting är komplexa visar emellertid diskussionen rörande den finländska valsysteemreformen: det är svårt att föreslå ett så enkelt och effektivt valsysteem som möjligt eftersom man förstäeligt nog tvingas jämkna mellan olika intressen i samhället.

Till forskarrollen hör även att ifrågasätta etablerade antaganden och komma med sund kritik. För att exemplifiera, det finns en fara att journalister och partifolk överdriver såväl partiledarnas som sociala mediernas betydelse i val. Statvetenskaplig forskning visar att man inte bör hausa upp deras effekt på röstningsbeteendet. Särskilt sociala medier har fått en allt större roll i partiers kampanjstrategier, men det finns ännu många frågetecken beträffande hur pass mycket politiska kampanjer på internet påverkar väljarbeteendet. Sociala medier utgör visserligen endast en av många former av politisk kommunikation i syfte att försöka fånga upp ett visst väljarsegment. Men detta kan vara ett symptom på en förutfattad mening att väljare föredrar att politik ska vara någorlunda lätt att förstå. Således finns det kanske skäl att tona ner personifiering, snuttifiering och visualisering av politik. En del väljare må basera sina röstningsbeslut på mer trivial information, men detta betyder inte att majoriteten av väljarna gör det. I så fall är det forskarnas uppgift att upplysa vad väljarna upplever är viktigt. Risken är annars att det uppstår en för stor obalans mellan vilken information som väljarna vill ha och vilken information som partier och media tillhandahåller.

Summa summarum, idealet är att forskaren besitter djup kunskap om processer i samhället, både i ett historiskt och dagsaktuellt perspektiv. Detta förutsätter att forskaren är inläst på det vetenskapliga forskningsområdet, men på samma gång förmår koppla ihop teoretisk och empirisk kunskap med aktuella problem och händelser. På samma sätt som den humboldtska principen säger att det bör finnas ett nära samband mellan forskning och undervisning inom universiteten är det självklart viktigt att forskaren själv är djupt involverad i valforskning för att kunna dela med sig av djupare analyser av samhällsfenomen till medborgarna.

Primärmaterial i form av tillförlitliga väljardata utgör en viktig bas för att kunna förstå medborgarnas förväntningar och beteende, och därmed också dynamiken i samhället. Frågeundersökningar med över tusen svarande är ett beprövat instrument för att mäta opinioner och beteende. Visserligen finns det svagheter med surveyundersökningar (snedvridning, ytlig information) vilket innebär att forskare i allt större omfattning förlitar sig på till omfånget mindre panelundersökningar, experiment och djupintervjuer. Trots de traditionella frågeunder-

sökningarnas brister utgör de ändå ett rikt material. Väljarundersökningar som sträcker sig över en längre tidsperiod kan utnyttjas för att identifiera och förklara brytningsskeden med hänseende till förskjutningar i attityder och värderingar, och i förlängningen förskjutningar i olika partiers understöd och förändringar i regeringskonstellationer.

Att ha tillgång till surveydata betyder inte att endast forskare som omfamnar ett mer beteendevetenskapligt synsätt med individer i centrum gynnas. Ibland kan det finnas orsak för forskare, oavsett inriktning, att belysa samhällsklimatet med hjälp valundersökningar. Det är positivt att data från riksdagsvalsundersökningarna (som är deponerade i Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv) inom kort också kommer att finnas tillgängliga för allmänheten på internet (tills vidare på www.fsd.uta.fi/vaalitutkimus). På ett användarvänligt sätt kommer man kunna analysera väljarnas opinioner och beteende.

Som situationen ser ut i dag är utsikterna goda för kontinuitet i datainsamling av finländska politiska attityder och valbeteende. Det så kallade valforskningskonsortiet bildades inför riksdagsvalet 2003 och har sedan dess samlat valforskare från olika universitet i Finland. Detta år kanaliserar justitieministeriet ekonomiska medel som gör det möjligt att genomföra besöksintervjuer i samband med riksdagsvalet. Därmed går det att bygga vidare på de valundersökningar som gjordes både 2003 och 2007. I framtiden finns därmed förutsättningar för att analysera förändringar över tid, givet att samarbetet fortsätter och finansiering finns. I detta temanummer redogör för övrigt Sami Borg för valforskning och surveymaterialinsamling i Finland under de senaste decennierna.

Även om det på många plan ser ut bra finns det inga skäl att vila på lagrarna. Utmaningen inom ramen för traditionell val- och väljarforskning ligger i att hitta nya infallsvinklar och vidga perspektiven ytterligare. Fastän man inom denna forskningsfåra tenderar vara konservativa i fråga om frågeställningar och analysätt finns goda utsikter för att fortsätta utvecklas. Det finns ännu många blinda fläckar.

Nya och gamla perspektiv finns företrädda i de artiklar, översikter och recensioner som ingår i detta nummer av *Politiikka*. Personerna bakom dessa arbeten representerar olika universitet eller statliga inrättningar vilket är symptomatiskt för forskningsfältet. Valforskning förekommer på flera orter och kontaktytorna mellan forskarna är stora. Traditionell väljarforskning är främst representerat här, det vill säga analyser baserade på enkätdata, besöksintervjuer och valstatistik. Naturligtvis är det inte den enda typen av val- och väljarforskning som bedrivs i Finland. Valforskning är de facto ett heterogent forskningsfält. Å ena sidan är det mångdisciplinärt vilket gör att exempelvis statsvetare, sociologer, medieforskare, kvinnoforskare och historiker kan intressera sig för politiska val. Å andra sidan finns det en myriad av traditioner vad gäller analysfokus och metoder. Det kan finnas en spänning mellan teoretisk-empiriska och normativa studier, och mellan studiet av ett land och breda komparativa studier. Därtill kan fokus ligga på partisystem, partier eller väljare. Givet denna heterogenitet är det naturligtvis svårt att få ett representativt tvärsnitt av finländsk val- och väljarforskning i ett temanummer som detta.

Men vare sig man förlitar sig på frågeundersökningar, experiment eller kvalitativa metoder bör strävan vara att på ett ännu bättre sätt fånga upp och förklara politiskt beteende bland medborgarna för att i förlängningen skapa bättre demokratiska institutioner och förutsättningar för beslutsfattande.